

Toespraak Indië Herdenking 14 augustus, 2022

Vier miljoen doden. De Tweede Wereldoorlog in voormalig Indië kostte naar schatting het leven aan vier miljoen mensen. Dat schrijft David van Reybrouck in zijn boek Revolusi. Hij baseert dit op een studie van de Verenigde Naties.

Het gekke is, schrijft Van Reybrouck, dat dit nauwelijks bekend is. Voormalig Nederlands-Indië, het huidige Indonesië, kwam als een van de zwaarste getroffen landen uit WOII. Met procentueel het hoogste aantal burgerdoden. Velen stierven van honger, ontbering en ziekte. In de interneringskampen, maar ook buiten de kampen. En er vielen vele inheemse slachtoffers die als dwangarbeider moesten werken voor de Japanners.

Dames en heren,

Collega-bestuurders uit de regio, gedeputeerde van de Provincie, vertegenwoordigers van Defensie, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, andere aanwezigen, goed dat wij hier in ons Broerse Park met elkaar het einde van de Tweede Wereldoorlog in voormalig Nederlands Indië herdenken. Het is inmiddels een traditie om dat op 14 augustus te doen.

Het einde van de Tweede Wereldoorlog bracht geen vrede in Indië. "Het was bevrijding zonder bevrijders." Er reden geen tanks met lachende soldaten door de straten, zoals in Nederland. Geen chocola en sigaretten. Niemand danste. Meteen na de oorlog barstte een bloedige onafhankelijkheidsoorlog uit. De Hollandse vrouwen en kinderen moesten in de kampen blijven, omdat het buiten de kampen te gevaarlijk was. Ook de Indo-Europese en andere bevolkingsgroepen zoals Chinezen hadden het zwaar te verduren de eerste maanden na de bevrijding.

Officieel ging het bevel over Nederlands-Indië over naar de Britten, toen Japan op 15 augustus capituleerde. Onder gezag van Generaal Mountbatten. Maar die zat in Sri Lanka en had geen idee van de situatie in Indië. Pas toen zijn vrouw, Lady Edwina, als hoofd van een medische hulporganisatie, naar Java ging, hoorde hij over de onafhankelijkheidsstrijd. Lady Edwina vertelde hem ook dat mensen nog steeds in de kampen zaten. Ze was geschokt door de uitgemergelde vrouwen en kinderen die ze daar aantrof. Mountbatten begreep dat hij snel iets moest doen, maar toen was het al september.

Van Reybrouck schrijft dat Joty ter Kulve, nu 95 jaar, zich de komst van de Engelsen nog goed herinnert, in haar geval Nepalese Gurkha's. Eindelijk mochten ze naar buiten. Joty overleefde samen met haar moeder, grootmoeder en zusje de Japanse vrouwenkampen Kareës, Buitenzorg en Kramat. 'De dreiging in de kampen was constant aanwezig, je wist nooit wanneer je door de Japanners geschopt of geslagen zou worden. Bovendien hadden we voortdurend honger. Maar onder alle omstandigheden bleef mijn moeder voor haar

familie zorgen.' Joty herinnert zich nog als de dag van gisteren dat haar broertje Willem naar het mannenkamp moest. "Voor mij is dit nog steeds het meest afschuwelijke moment uit mijn leven. Toen hij terugkwam na de oorlog, herkenden we hem niet. Hij was elf toen we afscheid namen en nu was hij een lange, broodmagere jongen van 14. Zijn oorlogstrauma was zo groot, dat hij er niet over sprak. Pas vlak voor zijn dood vertelde hij over zijn kampervaringen en hoe eenzaam hij zich had gevoeld."

Joty praat wel over de oorlog en geeft voorlichting over de oorlogsjaren en de roerige jaren daarna. "Het is belangrijk dat we ook begrip voor elkaar krijgen over deze periode. Als je elkaars geschiedenis begrijpt, kun je respect voor elkaar opbrengen." Haar aangrijpende verhaal is ook te lezen op de website Verhalen over de oorlog.

Ook op Amstelveense scholen wordt aandacht besteed aan dit deel van onze geschiedenis. Onder andere door Nora Valk. Zij zat als tiener samen met haar moeder in een interneringskamp in Ambarawa. Drie maanden voor de bevrijding overleed haar moeder, aan honger en gebrek aan medicijnen. Toen stond ze er alleen voor. Na de oorlog werd zij naar Singapore geëvacueerd. Daar vond haar vader haar in een vluchtelingenkamp.

Nora wil de oorlog niet vergeten en ook dat jongere generaties de oorlog niet vergeten. Daarom schreef zij een boek voor jongeren over opgroeien in oorlog en de brokstukken die dan overblijven. Het gaat over verlies, rouw, wat het is om je huis moeten verlaten voor een ander land maar ook over veerkracht, je weg vinden in een nieuw leven en uiteindelijk vergeven. Een actueel thema. Ook nu zijn duizenden mensen op de vlucht voor oorlogsgeweld.

Morgen, 15 augustus, vindt de landelijke herdenking plaats. Dan staan wij stil bij het einde van de Tweede Wereldoorlog en herdenken we *alle* slachtoffers van de oorlog tegen Japan en de Japanse bezetting van Nederlands-Indië.

We staan ook stil bij de overlevenden: onze grootouders, ouders, broers en zussen, die al generaties de last dragen van oorlogservaringen, ontheemding en miskennen. Het gaat inmiddels om bijna 2 miljoen Nederlanders. Ieder met een eigen verhaal. De diversiteit en veelkleurigheid van hun verhalen maken deel uit van onze gezamenlijke geschiedenis en identiteit.

Om daar meer aandacht aan te geven vindt de Indië herdenking morgen 's avonds plaats en wordt door de NOS 'live' uitgezonden. Bij de herdenking van afgelopen 4 mei werden dit jaar voor het eerst ook de slachtoffers genoemd die direct *na* de Tweede Wereldoorlog en tijdens de onafhankelijkheidsoorlog in Indonesië omkwamen. Een erkenning van een groot leed dat zoveel mensen trof.

Laten wij dat vandaag ook doen, ook al is dat niet altijd eenvoudig. Door een verdeeld verleden met elkaar te herdenken, kan het een gedeeld verleden worden. Dan kan het helen en kunnen wij met elkaar verbinden en samen naar de toekomst kijken. Dat is waarom wij herdenken.